

OD HIPOTEZE DO TEORIJE

kako funkcionira prirodna znanost

Dario Hrupec
Institut Ruđer Bošković, Zagreb

Stručni skup "Nastava geografije i prirodoslovna kompetencija"
Požega-Osijek-Vinkovci, 1. - 3. srpnja 2015.

O čemu govorimo kad govorimo o **znanostima**?

...o **prirodnim** znanostima (ne društvenim, ne humanističkim)

(mineralogija, paleontologija...)
(seizmologija, meteorologija...)

Geografski odsjek PMF-a u Zagrebu:

“geografija nije isključivo prirodna,
a ni društvena znanost;
ona je i jedno i drugo”

VINTAGE CARVER

what
we talk
about
when
we talk
about
love

Što je uopće znanost?

scientia = znanje

sustavna djelatnost prikupljanja i organiziranja znanja u obliku provjerljivih objašnjenja i predviđanja o svijetu

(1) provjerljivost, (2) ponovljivost, (3) predvidljivost

znanstvena metoda je skup postupaka za istraživanje prirodnih pojava i prikupljanje novih znanja te za ispravljanje i povezivanje prethodnih znanja

Inspirirano knjigom:

John Ellis

**How Science Works:
Evolution: A Student Primer**
Springer (2010)

Odabrani slideovi s uvodnog predavanja koje je profesor Ellis održao 2. listopada 2012. bruošima biologije na University of Warwick

HOW SCIENCE WORKS

THE IMPORTANCE OF DEFINITIONS

FACTS in science are **empirical** observations available in principle to everyone.
Facts can be inferred as well as direct.

HYPOTHESES are imaginary **but testable** speculations that might explain some facts.

THEORIES are coherent conceptual models that explain whole sets of facts and that **withstand falsifiable predictions**.

Good theories are quantitative, propose mechanisms, and lead to the discovery of new phenomena.

**THUS TO BE A GOOD SCIENTIST YOU NEED
CURIOSITY, IMAGINATION AND SKEPTICISM**

HOW SCIENCE WORKS

SUMMARY

Source: US National Academy of Sciences

- 1. Scientists pose, test and revise multiple hypotheses to explain what they observe in the natural world.**
- 2. Scientists use only natural causes to explain natural observations.**
- 3. Science does not prove or conclude; science is always a work in progress.**
- 4. Science is neither democratic nor dogmatic.**
- 5. Scientific claims are subject to peer review and replication.**
- 6. Science is a human endeavour but it cannot make moral or aesthetic decisions.**

Što je teorija/model?

dosljedni skup ideja
koji objašnjava skup činjenica i
koji je izdržao opovrgljiva predviđanja

činjenica – svakome dostupno
empirijsko opažanje

Veza modela s hipotezom i sa zakonom

hipoteza → teorija/model → zakon

hipoteza – zamišljena ali provjerljiva
spekulacija koja bi mogla objasniti neke
činjenice

zakon – teorija/model koji je izdržao
nebrojene nemilosrdne provjere

Kako nastaje znanstveni model?

- (1) postavljanje **pitanja** o nekoj pojavi
- (2) zamišljanje mogućeg objašnjenja
(postavljanje **hipoteze**)
- (3) provjeravanje hipoteze
odgovarajućim **eksperimentom**
- (4) **modificiranje** hipoteze
- (5) **ponovno** provjeravanje
(modificirane) hipoteze

Koliko eksperimentalnih potvrda trebamo za “dokaz” modela?

beskonačno

drugim riječima, bez obzira koliko potvrda prikupili
model nikad ne možemo dokazati
možemo biti jako sigurni, ali nikad 100% sigurni

Koliko eksperimentalnih potvrd trebamo za obaranje modela?

jedan jedini

samo jedan pouzdani eksperimentalni rezultat
može opovrgnuti (falsificirati) model

DODATAK: “Riječi su važne”

nije tek skup podataka (znanja)

nije tek skup metoda

(premda je znanstvena metoda ključna)

nego je skup **ideja**

(o tome kako funkcionira svijet)

... a sve naše ideje o svijetu izražene su **riječima**

DODATAK: “Riječi su važne”

Arhimedov zakon

“To je onda dok se uđe u kadu pa voda izađe van”

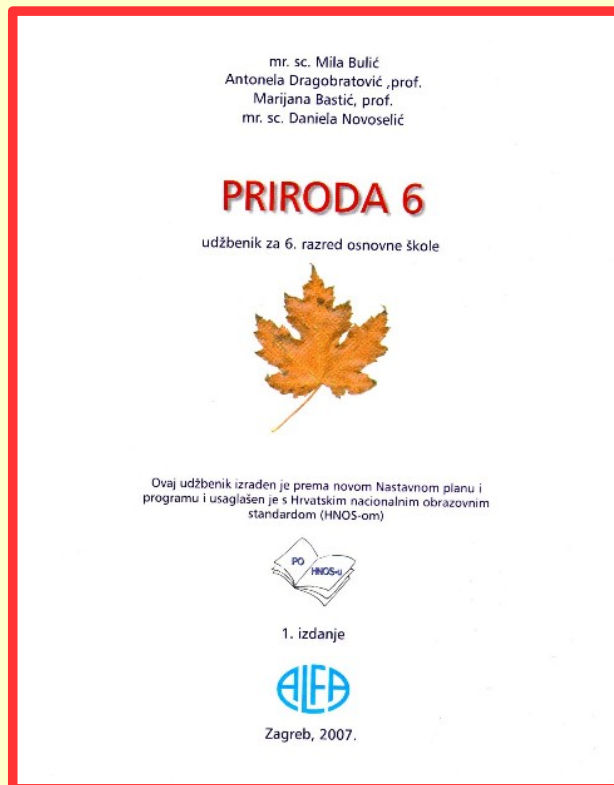
jedan brucoš FER-a

Uzgon i tlak

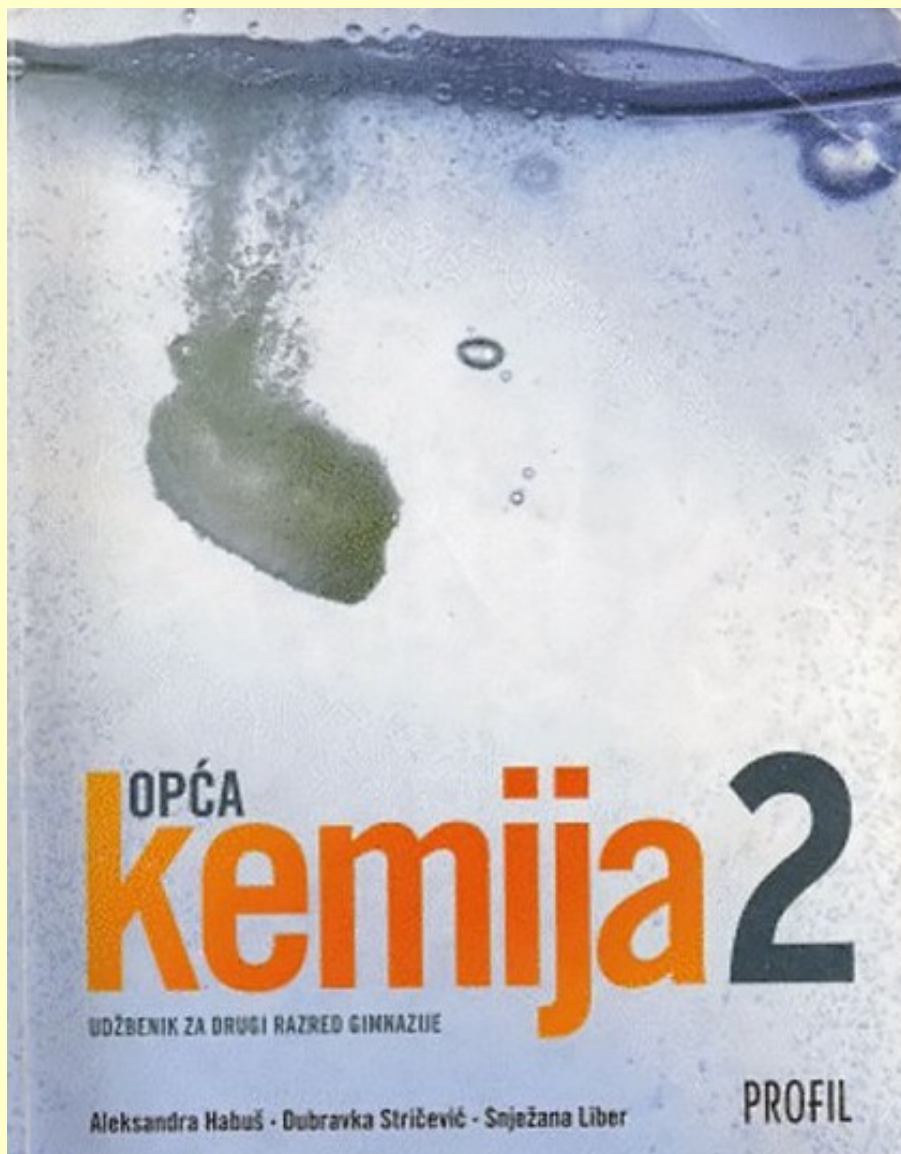
“Sila koja tijelo potiskuje prema morskom dnu naziva se tlak”

“Uzgon i tlak su dvije sile suprotnog smjera djelovanja”

udžbenik prirode
za 6. razred

DODATAK: “Riječi su važne”

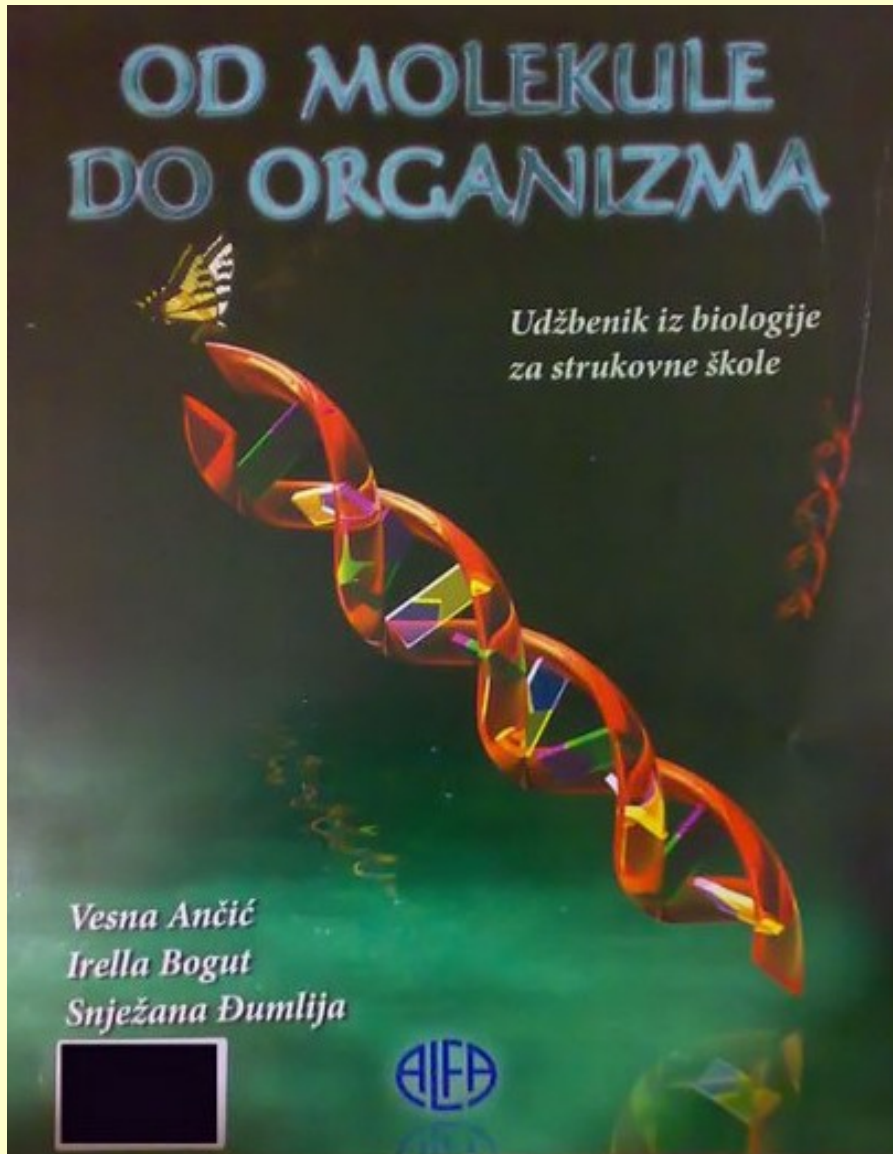
DODATAK: “Riječi su važne”

ZVIJEZDA je masivna kugla plazme s termonuklearnim izvorom energije koju na okupu drži gravitacija

PLANET je nebesko tijelo koje se giba oko zvijezde i koje je dovoljno masivno da poprimi kuglasti oblik zbog vlastite gravitacije, ali nije dovoljno masivno da postane zvijezda i koje je očistilo okolinu svoje orbite od manjih tijela

DODATAK: “Riječi su važne”

DODATAK: “Riječi su važne”

ASTROLOGIJA je pseudoznanost, traženje navodnih zakonitosti prema kojima položaji planeta i zvijezda utječu na sudbine pojedinaca

ASTRONOMIJA je prirodna znanost, istraživanje nebeskih objekata (planeta, zvijezda, galaksija...) i izvanzemaljskih pojava (eksplozija supernova...)

terminološka baza hrvatskoga strukovnog nazivlja

<http://struna.ihjj.hr/>

mjesečnik za popularizaciju prirodnih znanosti
<http://www.hpd.hr/priroda/>

